

Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi
Lənkəran Dövlət Universiteti

"Təsdiq edirəm"
"Tədris məsələləri" üzrə
prorektorluq vəzifəsini icra edən:

dos.Z.Məmmədov
"12" fevral 2026-cı il

Fənn sillabusu

(işçi tədris proqramı)

İxtisasın adı və şifri: 6001003- "Coğrafiya müəllimliyi"

Fakültə: "Tarix coğrafiya və incəsənət"

Kafedra: "Coğrafiya və onun tədrisi metodikası"

I. Fənn haqqında məlumat:

Fənnin adı: S/f MDB-nin ölkələrinin fiziki coğrafiyası. 14 fevral 2023 il tarixli, 06 sayılı iclasının protokolu ilə təsdiq edilmişdir.

Kodu: İPFS -B08

Tədris ili: I (2025-2026)

Semestr: II (Yaz)

Tədris yükü: cəmi:240 saat. Auditoriya saati - 75 (45 saat müəhazirə 30 saat seminar)

Təhsilalma forması: Əyani

Tədris dili: Azərbaycan dili

AKTS üzrə kredit: 8 kredit

II. Müəllim haqqında məlumat:

Adı, soyadı, elmi dərəcəsi və elmi adı: Bayramov Telman Bəhmən oğlu baş müəllim
Məsləhət günləri və saati: IV gün saat 11⁰⁰-12⁰⁰

E-mail ünvanı: bayramov.47@mail.ru

Kafedranın ünvanı: Lənkəran ş., Əli Məmmədov küçəsi 40, LDU-nun 2 sayılı tədris binası

III. Təvsiyyə olunan dərslik, dərs vəsaiti və metodik vəsaitlər:

Əbəbiyyət

F.N.Milkov, N.A-Qvordetski, M.Müseiybov

2.Гвоздеский.Н.А, Михайлов.Н.Н, Физическая география, СССР Азиатская част, из-во Высшая школа Москва, 1987

3.Макунина А.А, Физическая география СССР, из-во МГУ, 1988

IV. Prerekvizit fənlər: Fənnin tədrisi üçün öncədən başqa bir fənnin tədrisinə zərurət yoxdur.

V. Korekvizit fənlər: Fənnin tədrisi ilə eyni zamanda başqa fənnin tədrisinə ehtiyac yoxdur.

VI. Fənnin təsviri, məqsədi:

MDB ölkələrinin fiziki coğrafiyası fənninin tədrisi zamanı tələbələr MDB nin tərkibində olan ölkələrin fiziki coğrafi mövqeyi, iqlimi, daxili suları, torpaq bitki örtüyü heyvanları və fiziki coğrafi rayonlaşması və s. MDB ölkələrinin fiziki coğrafiyası fənninin tədrisi zamanı tələbələr MDB –nin tərkibində olan ölkələrin fiziki coğrafi mövqeyi, iqlimi, daxili suları, torpaq bitki örtüyü heyvanları və fiziki coğrafi rayonlaşmasını öyrətməkdən ibarətdir.

VII. Davamiyyətə verilən tələblər: Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı LDU-nun Elmi Şurasının 16 may 2024 cü il tarixi qərarlı olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII. Qiymətləndirmə: Fənn üzrə tələbələrin biliyi 100 ballıq sistemlə qiymətləndirilir. Yeni tələbənin fənn üzrə toplaya biləcəyi balın maksimum miqdarı 100 ballıq sistemlə

bərabərdir. Bu balın yarısı (50 balı) tələbənün semestr müddətində fəaliyyətinin nəticəsinə (cari qiymətləndirmə), digər yarısı isə (diger 50 ballı) imtahanın nəticəsinə (aralıq qiymətləndirmə) görə verilir. Fənn üzrə cari qiymətləndirmənin nəticəsinə görə verilən maksimum 50 bala aşağıdakılar daxildir.

-20 bal seminar dərslərində fəaliyyətinə görə:

- 30 bal-kollektivlərin nəticələrinə görə

Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2024 cü il tarixi qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzərə alınır.

İmtahanda qazanılan balların maksimum miqdarı 50-dir. İmtahan yazılı şəkildə aparılır və imtahan biletinə bir qayda olaraq fənni üzrə tədris olunan mövzulara aid 5 sual daxil edilir. Hər sual maksimum 10 bal olmaqla qiymətləndirilir. (aşağıda qeyd olunan qiymət meyarına əsasən) ki, bu da toplamada fənn üzrə aralıq qiymətləndirmənin nəticəsinə görə verilən maksimum 50 balı təşkil edir.

Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

-10 bal- tələbə keçilmiş material dərindən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəflidir.

-9 bal-tələbə keçilmiş material tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun mətnini tam aça bilir.

-8 bal-tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;

-7 bal- tələbə keçilmiş material başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırma bilmir

-6 bal- tələbənün cavabı əsasən düzgündür.

-5 bal-tələbənün cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir.

-4 bal- tələbənün cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;

- 3 bal- tələbənün mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırma bilmir;

- 1-2 bal- tələbənün mövzudan qismən xəbəri var.

-0 bal- suala cavab yoxdur.

Tələbənün imtahanda topladığı balın miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənün imtahan göstəriciləri semestr ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala əlavə olunmur.

Fənn üzrə cari qiymətləndirmənin ümumi nəticəsinə görə tələbənün biliyi yekun olaraq aşağıdakı kimi qiymətləndirilir.

Bal aralığı (göstərilən ballar daxil olmaqla)	Hərflə işarəsi	sözle yazılışı
91-100 bal	Əla	A
81-90 bal	Çox yaxşı	B
71-80 bal	Yaxşı	C
61-70 bal	Qənaətbəxş	E
51-60 bal	Kafi	D
51 baldan aşağı	Qeyri kafi	F

IX. Davranış qaydalarının pozulması: Tələbə Universitetin daxili intizam qaydalarını pozduqda əsasnamədə nəzərdə tutulan qaydada tədbir görülməkdir.

X. Təqvim mövzu planı: Mühazirə 45 saat. Seminar 30 saat . Cəmi: 75 saat.

N	Keçirilən <u>mühazirə</u> , seminar, məşğələ, laboratoriya və sərbəst mövzuların məzmunu	Saat		Tarix	
		Müh.	Sem.	Müh.	Sem.
1	2	3		4	

1	Mövzu. MDB-nin coğrafi mövqeyi sərhədləri Plan: 1.Mikro mövqeyi 2.Mezo mövqeyi 3.Makro mövqeyi Mənbə: [1;2;5]	2			
2	Mövzu. MDB-nin oroqrafiyası reylefi Plan: 1. MDB dağları 2. MDB düzənlikləri 3. MDB ovalığı Mənbə: [1;3; 5]	2			
3	Mövzu. MDB-nin gioloji quruluşu Plan: 1. Kaynazoy erası suxurları 2. Palezoy erası suxurları 3. Arxey erası suxurları Mənbə: [1; 2;5;]	2			
4	Mövzu. MDB-nin faydalı qazıntıları Plan: 1. Karbohidrogen ehtiyatları,neft və qaz 2. Daş kömür ehtiyatları 3. Dəmir filiz ehtiyatları Ədəbiyyat və mənbə: [1;2;4; 5]	2			
5	Mövzu. MDB-i əhatə edən okean və dənizlər Plan: 1. Sakit okean dənizləri 2. Şimal buzlu okean dənizləri 3. Atlantik okean dənizləri Ədəbiyyat və mənbə: [1; 2;5]	2			
6	Mövzu. MDB-nin iqlimi.iqlim qurşaqları Plan: 1. Mülayim iqlim qurşağı 2. Subtropik iqlim qurşağı 3. Arktik iqlim qurşağı Ədəbiyyat və mənbə: [1; 2;3;5]	2			
7	Mövzu. MDB-nin daxili sualrı.Çaylar Plan: 1.Çayların gidolanma rejmi 2.Şimal buzlu okeanı çayları 3.Sakit okean çayları Ədəbiyyat və mənbə: [1; 2;3;5]	2			
8	Mövzu. MDB-nin gölləri Plan: 1. Tektonik gölləri 2. Buzlaq gölləri 3. Şirin sulu göllər Ədəbiyyat və mənbə: [1; 2;5;]	2			
9	Mövzu. MDB-nin fiziki coğrafi rayonları Plan: 1. Qərbi Sibir 2. Orta Sibir	2			

	3. Rusiya d�zenliyi Mənbə: [1;5]				
10	Mövzu. Rusiya d�zenliyi.ümumi icmal Plan: 1. �ayları 2. G�lleri 3. Faydalı qazıntıları Mənbə: [1; 2;5]	2			
11	Mövzu. Ural dađları.ümumi icmal Plan: 1. Faydalı qazıntıları 2. �qlimi 3. Geoloji quruluđu Mənbə: [1; 2;5]	2			
12	Mövzu. Krim dađları ümumi icmal Plan: 1. Geoloji quruluđu 2. Faydalı qazıntıları 3. �qlimi Mənbə: [1; 2;3]	2			
13	Mövzu. Qafqaz dađları. �mumi icmal Plan: 1. Böyük Qafqaz 2. �qlimi 3. Faydalı qazıntıları 4. Geoloji quruluđu Mənbə: [1; 2;5]	2			
14	Mövzu. Qafqaz dađlarının fiziki cođrafiyası Plan: 1. Kiçik Qafqaz 2. Böyük Qafqaz 3. Kür �k�ekliyi Mənbə: [1; 2;5]	2			
15	Mövzu. Kür –Araz ovlađı Plan: 1. Mil d�z� 2. Őirvan d�r� 3. Qarabađ d�r� Mənbə: [1; 2;]	2			
16	Mövzu. Lənkəran ovlađı .TaliŐ dađları Plan: 1. �qlimi 2. Geoloji quruluđu 3. Yađıntıları Mənbə: [1; 2;]	2			
17	Mövzu. Kiçik Qafqaz. Kolxıda ovalıđı Plan: 1. Silsil�ler. Murov dađ silsiləsi 2. Oroqrafiyası 3. Geoloji quruluđu Mənbə: [1;5]	2			
18	Mövzu. Orta Asiya �mumi icmal Plan: 1. Dađları 2. �qlimi	2			

	3. Geoloji quruluşu 4. Faydalı qazıntıları <i>Mənbə:</i> [1;5]				
19	Mövzu. Qazaxıstan xırda təpəliyi Plan: 1. Geoloji quruluşu 2. Faydalı qazıntıları 3. İqlimi <i>Mənbə:</i> [1; 2;5]	2			
20	Mövzu. Orta Asiya səhraları və dağları Plan: 1. İqlim qurşaqları 2. Qızılqum səhrası 3. Qaraqum səhrası <i>Mənbə:</i> [1; 2;]	2			
21	Mövzu. Qərbi Sibir ovlağı Plan: 1. Çayları 2. Gölləri 3. Faydalı qazıntıları <i>Mənbə:</i> [1; 2;]	2			
22	Mövzu. Orta Sibir yaylası Plan: 1. Faydalı qazıntıları 2. Geoloji quruluşu 3. İqlimi <i>Mənbə:</i> [1; 2;]	2			
23	Mövzu. Uzaq şərq vilayəti. Ümumi icmal Plan: 1. İqlim 2. Faydalı qazıntıları 3. Kurul adaları 4. Kamcatka yarımadası <i>Mənbə:</i> [1; 2;]	1			
	Cəmi:45	45			

N	Keçirilən <u>mühazirə</u> , seminar, məşğələ, laboratoriya və sərbəst mövzuların məzmunu	Saat		Tarix	
		Müh.	Sem.	Müh.	Sem.
1	2	3		4	
1	MDB-nin coğrafi mövqeyi sərhədləri		2		
2	MDB-nin gioloji quruluşu		2		
3	MDB-i əhatə edən okean və dənizlər]		2		
4	MDB-nin daxili sualrı. Çaylar		2		
5	MDB-nin fiziki coğrafi rayonları		2		
6	Ural dağları. Ümumi icmal		2		
7	Qafqaz dağları. Ümumi icmal		2		
8	Kür –Araz ovlağı		2		
9	Kiçik Qafqaz. Kolxıda ovalığı		2		
10	Orta Asiya Ümumi icmal		2		

11	Qazaxıstan xırda t�peliyi		2		
12	Orta Asiya səhraları v� dađları		2		
13	Qərbi Sibir ovlađı		2		
14	Orta Sibir yaylası		2		
15	Uzaq �erq vilayeti. �mumi icmal		2		
	Cəmi:30		30		

XI. Fənn üzrə tələblər, tapşırıqlar:Tələbələr dünya ölkələri haqqında onların təbii sərvətləri v  əmək ehtiyatlar, onlardan səmərəli istifadənin yolların dərindən bilməli, t k n n v  tükənməyən sərvətlər, alternativ enerji mənbələrini düzgün dərk etməyi bacarmalıdırlar.

XII.Fənnin tədrisi  c n nəzərdə tutulan tədris və öyrənmə metodları

-Mühazirə,seminar,praktiki tapşırıqlar

- təqdimat v  müzakirə

- debat

-müstəqil i  -araşdırma

XIII.Fənn üzrə təlimin nəticələri:

FTN 1. Cođrafi mövqeyi,sərhədləri v  sahəsi. Deniz və quru sərhədlərinin xarakteristikası. T bi tinin n xt lifliyi v  təbii ehtiyatlarla zənginliyini öyrənir.

FTN 2.Oroqrafiyası, tektonik strukturları,geoloji quruluđu, tektonika ilə elaqəsi,platformalar və faydalı qazıntılarını,seysmiklik v  vulkanizminini bilir

FTN 3. MDB sahələrində yerləşən d nzl rin müqayisəli səciyyəsini,Şimal Buzlu, Sakit v  Atlantik okeanların d nzl rin,d nzl rin hidrometeoroloji xarakteristikasını və xalq təsərrüfatına təsirinin əhəmiyyətini bilir

FTN 4. MDB-nin iqlimin əsas iqlim m l g tir n amillərin təhlilini,hava kütlələrini,d nzl rin iqlim  təsirini,iqlim  raitinin enlik v  hündürlük zonallıđını öyrənir.

FTN 5. Daxili suları,daxili suların landşaftın tərkib hissəsini,axımın h vz l r üzrə paylanmasını, aylardan istifadə,çay  b k si və onun regional x susiy tl rini öyrənilməsini bacarır

FTN 6. Torpaq  rt y , MDB-nin torpaq xəritəsinin təhlili, torpaq örtüyünün üfüq v  yüksəklik zonallıđını bilir.

FTN 7. Bitki  rt y , MDB ərazisində bitki örtüyünün üfüqi zonallıđını və fiziki cođrafi rayonlaşmasını öyrənir.

XIV. Tələbələrin fənn haqqında fikrinin öyrənilməsi:

XV. Kollokvium sualları

I Kollokvium sualları

1. MDB-nin cođrafi mövqeyi sərhədləri
2. MDB-nin oroqrafiyası v  relyefi
3. MDB-nin geoloji quruluđu
4. MDB-nin ərazisində olan cavan v  qədim platformalar
5. MDB-i əhatə edən okean v  d nzl r
6. MDB-nin iqlimi. Iqlim qurşaqları
7. MDB-nin daxili suları
8. Sakit okean d nzl ri
9. MDB-nin g ll ri
10. MDB-nin daxil hövzəyə aid olan çayları
11. MDB-nin dəmir filiz yataqları

12. MDB-nin neft faydalı qazıntı yataqları
13. MDB-nin daş kömür yataqları
14. MDB-nin təbii qaz yataqları
15. Şimal buzlu okeanın dənizləri.

II Kollokvium sualları

1. MDB-nin dağları
2. MDB-nin fiziki coğrafi rayonları
3. Rusiya düzənliyi və ya Şərqi Avropa düzənliyi
4. Rusiya düzənliyi. Ümumi icmal
5. Rusiya düzənliyinin iqlimi
6. Rusiya düzənliyinin daxili suları
7. Ural dağlığının geoloji quruluşu və faydalı qazıntıları
8. Krim dağlarının geoloji quruluşu faydalı qazıntıları
9. Qafqaz dağlarının geoloji quruluşu və faydalı qazıntıları
10. Qafqaz dağlarının fiziki-coğrafi vilayətləri
11. Karpat dağları. Ümumi icmal
12. Kür –Araz ovlağı
13. Lənkeran ovlağı . Taliş dağları
14. Kiçik Qafqaz vilayəti. Ümumi icmal
15. Atlantik okeanın dənizləri

XVI. İmtahan sualları

1. MDB-nin coğrafi mövqeyi sərhədləri
2. MDB-nin oroqrafiyası və relyefi
3. MDB-nin geoloji quruluşu
4. MDB-nin ərazisində olan cavan və qədim platformalar
5. MDB-nin faydalı qazıntıları
6. MDB-i əhatə edən okean və dənizlər
7. MDB-nin iqlimi. İqlim qurşaqları
8. MDB-nin daxili suları
9. MDB-nin çayları
10. MDB-nin gölləri
11. MDB-nin iqliminə təsir edən amillər
12. MDB-i əhatə edən dənizlər
13. MDB-nin daxil hövzəyə aid olan çayları
14. MDB-nin dəmir filiz yataqları
15. MDB-nin neft və qaz yataqları
16. MDB-nin daş kömür yataqları
17. MDB-nin dağları
18. MDB-nin ümumi icmal
19. MDB-nin fiziki coğrafi rayonları
20. Rusiya düzənliyi və ya Şərqi Avropa düzənliyi
21. Rusiya düzənliyi. Ümumi icmal
22. Rusiya düzənliyinin iqlimi
23. Rusiya düzənliyinin daxili suları
24. Rusiya düzənliyinin çayları
25. Ural dağları. Ümumi icmal
26. Ural dağlığının geoloji quruluşu və faydalı qazıntıları
27. Krim dağları Ümumi icmal
28. Krim dağlarının geoloji quruluşu faydalı qazıntıları
29. Qafqaz dağları Ümumi icmal
30. Qafqaz dağlarının geoloji quruluşu və faydalı qazıntıları
31. Qafqaz dağlarının fiziki-coğrafi vilayətləri
32. Karpat dağları. Ümumi icmal
33. Kür –Araz ovlağı

34. Lənkəran ovlađı .Talış dađları
35. Kiçik Qafqaz vilayəti.  mumi icmal
36. Böyük Qafqaz dađları
37. Böyük Qafqaz vilayəti.  mumi icmal
38. Orta Asiya  mumi icmal
39. Orta Asiya dađları.Tyanşan dađları
40. Qazaxıstan xırda t p liyi
41. Orta Asiya səhraları
42. Qərbi Sibir ovalıđı
43. Orta Sibir yaylası
44. Uzaq şərq vilayəti
45. Şimal buzlu okean.  mumi icmal
46. Şimal buzlu okeana aid olan çaylar
47. Sakit okean dənizləri
48. Atlantik okeanın dənizləri

"S/f MDB-nin fiziki cođrafiyası"fənninin sillabusu 6001003 "Cođrafiya m ellimliyi" ixtisası "ixtisası təhsil proqramı təhsil planı və fənn proqramına əsasən hazırlanmışdır.

Sillabus "Cođrafiya və onun tədrisi metodikası"kafedrasında müzakirə edil k təsdiq edilmişdir. (12 fevral 2026-cı il, protokol № 07).

Fənn m ellimi:

B/m T.B.Bayramov

Kafedra müdiri :

dos.S.Q.Əzizov